

درآمدی بر سیر تکوینی پیشگیری از جرم در طراحی محیطی

احسان حیدرزاده^۱، محمدرضا حقی^۲

۱- دانشجوی دکترای شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز (ehsanheidarzadeh@yahoo.com)

۲- دکترای شهرسازی، استادیار گروه مهندسی معماری، دانشگاه رازی، کرمانشاه

چکیده

نخستین بار مساله امنیت در مفهوم عام آن توسط مازلو (۱۹۵۴) مورد اشاره قرار گرفت که اهمیت امنیت و ایمنی را بلافاصله پس از نیازهای فیزیولوژیکی انسان مطرح ساخت. لیکن توجه به مساله «امنیت شهری» در مفهوم کنونی آن را می توان همزمان با رشد سریع شهرها دانست. شاید بتوان جیکوبز (۱۹۶۱) را پایه گذار مطالعات حوزه امنیت محیطی قلمداد کرد که در نقد شهرهای بزرگ آمریکایی دوره مدرنیسم به فراموشی انسان در طراحی خیابان های شهری اشاره می کند و با تعریف مفهوم «چشممان ناظر» به نقش کلیدی طراحی محیط در کاهش جرایم و بزهکاری ها تاکید می کند. اگرچه اظهارات وی پایه ریز بسیاری نظریات پس از خود شد لیکن راهکارهای وی کمتر حاوی اصول و قواعد اجرایی طراحی بوده است. در ادامه اینگونه مطالعات، اسچلمو آنجل (۱۹۶۸) با کتاب «پیشگیری از جرم از طریق طراحی شهری»، جفری (۱۹۷۱) با کتاب «پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی»، نیومن (۱۹۷۲) با کتاب «فضای قابل دفاع» و هیلیر (۱۹۸۰) با نظریه «چیدمان فضا» به توسعه و بسط مطالعات مرتبط با جرم و محیط پرداختند. همزمان با افزایش مقبولیت «پست مدرنیسم» در میان صاحب نظران مسائل شهری و اهمیت یافتن مسائل اجتماعی در فرایند برنامه ریزی و طراحی شهری، نظریاتی نیز در ارتباط با امنیت محیطی مطرح گردیدند. نظریه های «جرم شناسی محیطی»، «پنجره های شکسته»، «کانون های جرم خیز»، «مدل سفر مجرمانه» و غیره در دهه های ۷۰ و ۸۰ میلادی را می توان مهم ترین نتایج حاصل از پژوهش های صاحب نظران اروپایی و آمریکایی در این حوزه دانست. با همه این تفاسیر، همچنان ارزیابی اثرات محیط بر امنیت (حس امنیت) مورد آزمایش قرار دارند تا از طریق راهبردهای پیشگیرانه بتوان هزینه های مالی، جانی و روانی ثانویه را تقلیل داد.

کلمات کلیدی: امنیت محیطی، پیشگیری از جرم، ناهنجاری اجتماعی، احساس امنیت، طراحی شهری

۱- مقدمه و طرح مساله

امروزه اغلب صاحب نظران ضمن تاکید بر پیچیدگی و چندوجهی بودن مسائل شهری بر ارتباطات تنگاتنگ عوامل کالبدی، اقتصادی، فرهنگی و غیره در بروز بسیاری مسائل صحنه می گذارند و نگاه فرابخشی و جامع در برخورد با مسائل را ضروری می دانند. مساله ی بروز جرایم و ناهنجاری ها و افزایش حس ناامنی در برخی محلات شهری نیز از جمله موضوعاتی است که به اعتقاد بسیاری صاحب نظران علاوه بر ریشه های اقتصادی و اجتماعی، به شرایط محیطی محلات نیز بستگی دارد. در حقیقت، بسیاری صاحب نظران توجه به شرایط محیطی برای افزایش امنیت در سطح محلات را به سبب ماهیت پیشگیرانه آن و کاهش هزینه های آتی برخورد با مجرمان بسیار ارزشمند تلقی می کنند.

در گزارش جهانی اسکان بشر ۲۰۰۷ آمده است که طی پنج سال گذشته، ۶ درصد ساکنان شهرها در کشورهای توسعه یافته قربانی جنایت شده اند. در عین حال این پدیده روند یکسانی نداشته بلکه میزان جرم در امریکای شمالی و اروپای غربی به گونه ای چشم گیر رو به کاهش بوده، در حالی که این آمار در امریکای لاتین، اروپای شرقی و آفریقا